

ÖTVEN ÉV

Szervusztok,
régi barátok

Elek Lenke

Hihetetlen. A fekete-fehér fotókon mindenki sovány, vidám és nagyon fiatal. Elballagtunk, limuzin és hosszú estélyi nélkül, de azért megadtuk a módját. Cigaretta és alkohol – először legálisan – és összetegeződés az esti banketten.

Ezüstös-kékes brokát csináltatott miniszoknyás kiskosztümben, törpe túsarkúban, emeletes konttyal feszíték. A barátnóm rózsaszín selyemshantung kétrészesben, amit a Régiposta utcában vásárolt gyönyörű gombok dobtak föl. Jé, mindenkinek egyforma a frizurája, tupír minden mennyiségben, a fiúknak meg a fülcimpájukig ér a hajjuk, legalább olyan hosszú, mint Paul McCartney-é.

Pedagógus legendák

Hát így búcsúztunk az iskolától, amelyet őszintén szeretttünk. Azok is, akik nem lettek jelesek, bár a mi E osztályunkból – igen, ez a Ratkó-korszak – egy-két kivétellel mindenkit felvettek egyetemre, nagy szó volt.

A budai József Attila Gimnázium akkor még a hajdan *Szent Imre* herceg nevét viselő budai ciszterci rendi épületben fogadta a diákokat. 1948-ban államosítás következett, 1950-től már a nagy költő nevét felvéve, köztük későbbi zseniális színészeket,

Készült egy interjú *Vasbányai Ferenc*cel évtizedekkel később. *Stefan Zweiget* idézte, aki a maga bécsi iskolájáról így nyilatkozott: „Minden szellemi dolog iránt olyan szenvedélyességet oltott a vérembe, amelyet soha többé nem szeretnék elveszteni, és mindaz, amit azóta olvastam és tanultam, ezeknek az esztendőknél megszilárdult alapján áll. Igen, ez az igazi, a klasszikus gimnázium, amely egy életre szóló programot tudott adni. Ilyen volt az első találkozás órájában számomra a József Attila Gimnázium. A kezdeményező erő, a versenyszellem, a gondolatnak, az írásnak és a kimondott szónak a fontossága ott vibrált a mindennapok fölé emelkedő, ünnepélyességet jelentő közösségi megnyilatkozásokban.”

zenészeket, költőket, írókat, egyetemi oktatókat, szociológusokat.

Pedagógus legendák tanítottak bennünket. *Palotás János, Vasbányai Ferenc, Divinyi Mihály, Nobel Iván, Gyürey Vera, Laurenszky Gusztáv, Ganczer Sándorné* – mind fiatal emberek, persze a mi szemünkben őskövületnek tűnt némelyikük, még huszonéves, szép tanárnőink is. Ők is többnyire köpenyben, szolid pömpszben, olykor törpe túsarkúban, rúzsozva, félnék illatú parfümmel. Lyukasórán ott kávéztak „civilben” a szemközti Sport szálló teraszán. Mindig szerettem volna tudni, vajon mit pletykálnak rólunk.

Partizántól a papig

Tanáraink között akadt mániákus nyugdíjazott partizán, nyelveket beszélő jól szituált úriasszony, okos pap és az avantgárd művészetekért rajongó fiatal értelmiségi. De abban egyetértettek, hogy szerették a diákokat, többnyire felnőttként kezelték bennünket. Mivel két évfolyam volt csak koedukált, a lányok két egész évfolyam fiú kollekciójából válogathattak.

Ha a mai oktatási helyzetre gondolok, sajnálom a gyerekeket. Az akkori tanároknak is voltak gondjaik, de másokkal és másért kellett megküzdeniük. Például ha valamelyikünk olyasmit írt az iskola újságjába, ami veszélyesnek tűnhetett – 56 időben még közel volt – és keményen szölt érte a kerületi KISZ-bizottság, akkor akadt, aki bátorítsa, egyben megvédje.

De erről szélesebb körben nem esett szó, akit érintett, az is elhallgatta. Hol is esett volna róla szó? Szakkörön vagy a KISZ-redezvényeken?

Mintha valamiféle burokkban éltünk volna a neobarokk palotában, amely az 1920-as évek vége felé épült, és avatásán jelen volt az akkori kormányzó is. Amikor szünetben végigrohantunk a folyosókon, az érettségi tablók megakadhatott volna a szemünk az ifjú *Latinovits Zoltán*on, *Bálint Andráson*, *Cseh Tamáson*, *Frenreisz Károlyon*, *Szombathy Gyulán* – de mi mindezzel nem törődtünk akkor. A másnapi mateklecke meg a fizikadolgozat vont el a figyelmünket. Kémia- és fizikatanáraink hamar belátták, hogy egy-egy osztályban jó, ha 8–9 gyerek érti, amit mondanak, és békén hagytak bennünket, nem erőltették, ami nem ment.

Européer és stylist

A tantervhez hál'istennek kicsit sem gaszgató, irodalmat, nyelvtant, pszichológiát, művészettörténetet és filmesztétikát

oktató tanárnőnk bezzeg annál komolyabban vette a munkát. 16 oldalas magyar dolgozatok, kétórások, egyetemi színvonalon, előtte napokig könyvtározás... Hozzá mindenki végletesen viszonyult – volt, aki imádta és felnézett rá, más alig bírta elviselni. Némely lány esetében elvállalta az akkor ismeretlen stylist feladatát is, megjegyezve, hogy ez az új frizura szörnyű, a mini türkiz kabáthoz meg nem illik a kontyra felbiggyesztett rózsaszín selyemkendő.

Volt olyan irodalomóránk, amikor a Balázs Béla Filmstúdióban megnéztük a legújabb *Sára Sándor* és *Szabó István* rövidfilmeket, máskor *Dürrenmatt*, *Semprun* és *Camus* regényekről beszélgettünk. Tudtuk, éppen kik nyerték az akkori irodalmi Nobel-díjakat. Felléphettünk egy magasabb műveltségi szintre és kiláthattunk a vasfüggönyön túlra is – bár ez a szó egyszer el nem hangzott.

Nem tetszett neki, hogy olyan csupasz a terem fala. Amikor teleraktuk poszterekkel, megjegyezte: hát ezek nem tipikus Picassók.

Az osztályba egészen különböző családi indíttatású és származású gyerekek jártak, de erről soha nem esett szó, mint ahogy a szülők anyagi helyzetéről sem. Nem hallottam egyetlen antiszemita megjegyzést. Az esetlen, bár a lányok által kicifrázott-egyénesített iskolaköpenyek a meglévő jövedelmi különbséget igyekeztek elfedni. No meg: egy kiemelt munkás körülbelül annyit keresett, mint egy külkereskedő. A lánymányosi lakótelepi panelházban egy emeleten laktunk a legfőbb ügyésszel.

A József Attila Gimnázium neobarokk palotájából nem hiányzott a díszterem sem, ahol gyakran rendeztek színelőadásokat – itt látta meg először *Bajor Gizi Latinovitsot*,

és javasolta neki a pályát, amit neki teremtetett az ég. Később aztán ezen a színpadon játszott az Omega a szalagavató bulikon, hiszen az együttesből is többen ide jártak.

Egyenblúzban a tablón

Ekkor még korántsem menyasszonyi ruhában ropták a lányok a szalagavatós táncot, mint manapság, és persze eszükbe sem jutott tánctanárt, fodrászt és sminkest fogadni. Inkább laza buli volt az akkori bál, ahol tviszteltünk, lassúztunk, szolid kido-bós rock and roll is járt.

A tablóképen fehér, fodros egyenblúzban mosolygunk – csak egy blúzt vettünk meg, közösen, és mindenki ugyanabban fényképezkedett a Móricz Zsigmond kör-téri kis fotószalonban.

A fiúk többnyire a ballagás alkalmából kapták meg az első öltönyüket, talán még zakójuk és nyakkendőjük se volt akkor. Legtöbbjük utálta a bottal-tarisznyával való ballagást, felesleges hacacárának gondolták. Nem kaptunk drága ajándékokat, talán elmentünk családostul egy „elegánsabb” étterembe, ilyesmi addig ritkán fordult elő az életünkben. A ballagás alatti mosolyok és a bohóckodás mögött persze izgalom és idegesség bujkált.. Hogyan tovább, ha nem vesznek fel?

A bankett a gimnáziummal szemközt, a Feneketlen tónál lévő Sport szálló éttermében zajlott le, mindenki meglepedésére, legalábbis nem emlékszem, hogy bárki panaszkodott volna.

A menü? Nos, nem ragyogtak akkor még az égen Michelin-csillagok, de még Gault-Millau guide szakírók sem leselkedtek errefelé – sülték, rántott húsok, vermutok, muskotályos borok jártak.

Azt már lehetett sejteni, hogy ki az, aki külföldre megy férjhez, és ki az, aki majdan „disszidál”. Ő pontosan tudta, mi vár rá Nyugaton, és racionálisan bevállalta, hogy évekig utána nem jöhet haza, a rokonok meg nem léphetik át az országhatárt arrafelé.

Azt még nem tudhattuk, hogy milyen sokan laknak majd külföldön a rendszerváltás után. Rendszerváltás? Teljesen értelmetlennek és irreálisnak tűnt volna maga a fogalom is.

Ki álmodott és mit?

Barlay Bence, az intézmény mai igazgatója a gimnáziumról két évvel ezelőtt megjelent könyv kapcsán ötvenéves Csipkerózsika-álomról beszélt. Nem hinném, hogy tetszhalottak lettünk volna. Naivabbak voltunk, mint a mai fiatalok, és a szó mai értelmében nem politizáltunk. Egy-egy „56-os” család otthon, zárt ajtóik mögött igen, de akkor sem a gyerekek előtt. Egyébként nagyon is a valóságban – a gondtalan tizenéves korban – éltünk. A tanárok – legalábbis így érzem, utólag – beadtak mindent, hogy megtanítsanak bennünket oly sok mindenre, amiről csak később tudtuk meg, mennyire felesleges.

Hogy a vastag neobarokk falak álmodtak-e, és mit, ki tudja. Azt bizonyára nem sejtették, hogy a ballagás után ötven évvel ismét ellátogatunk közéjük, végigjárjuk a folyosókat, bár kicsit alacsonyabbnak látjuk a patinás boltíveket, mint fél évszázada. Az, hogy a gimnázium újból egyházi intézmény lett, hidegen hagy bennünket. Tudjuk, ez már nem a mi „Jóskánk”.

Egyre gyakrabban jövünk össze osztálytalálkozóra, már azok, akik megmaradtunk, és kezdjük megbecsülni az időt, az éveket. A régiéket, a mostaniakat. ●

